

GHEORGHI GOSPODINOV

Un roman natural

Traducere din limba bulgară și note de
Cătălina Puia

*Istoria naturală nu e nimic altceva decât
numirea vizibilului. De aici, aparenta
sa simplitate și această alură care de
departe pare naivă, într-atât e de sim-
plă și de impusă de evidența însăși a
lucrurilor.¹*

Un Francez Modern
(inițialele lui Michel Foucault)
1966, Paris

1. *Cuvintele și lucrurile*, traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu, studiu
introdutiv de Mircea Martin, RAO, București, 2006, p. 203.

*În fiecare clipă, în lumea asta există
un lung șir de oameni care plâng și
altul mai mic, în care oamenii râd.
Dar tot acolo se află și un al treilea
șir de oameni, care nu mai plâng și
nu mai râd. Cel mai trist dintre toate.
Despre el vreau să vorbesc.*

Ne despărțim. În vis despărțirea e legată doar de părăsirea casei. În cameră totul e împachetat, cutiile de carton sunt aranjate până la tavan și cu toate astea e mult spațiu. Holul și celelalte camere sunt pline de rude — ale mele și ale Emei. Își tot şușotesc ceva, se agită și așteaptă să vadă ce o să facem. Stau cu Ema lângă fereastră. A mai rămas doar să împărțim o grămadă de discuri vinil. Dintr-odată, ea scoate primul disc din co-pertă și îl aruncă pe geam. Țsta e al meu, spune. Geamul e închis, dar discul trece prin el ca prin aer. Instinctiv, îl scot pe-al doilea și-l arunc și eu. Discul zboară ca un OZN, se rotește în jurul axului, ca și cum ar merge în picup, numai că un pic mai repede. Se aude şuieratul lui. Undeva, deasupra tomberoanelor de gunoi, se îndreaptă

amenințător spre un porumbel jigărit, care zboară destul de jos. În primul moment, pare că ciocnirea va fi evitată, dar imediat văd cum marginea ascuțită a discului retează gâtul înfoiat. Totul se petrece cu încetinitorul și asta intensifică senzația de groază. Se aud clar câteva acorduri scurte, cât timp discul taie gâtul. Osul ascuțit al gâtulejului porumbelului fluieră o clipă, traversând discul. Numai începutul melodiei. O șansonetă oarecare. Nu-mi amintesc. *Les parapluies de Cherbourg? Oh, Paris? Le café de trois colombes?* Nu-mi amintesc. Dar muzică sigur s-a auzit. Capul retezat continuă să zboare datorită inerției câțiva metri încă, iar corpul cade ușor în praful din jurul tomberoanelor. Nu e niciun pic de sânge.

Totul în vis e infinit de simplu. Ema se apleacă și ridică următorul disc. Apoi eu. Ea. Eu. Ea. Fiecare nou disc repetă ce a făcut primul. Trotuarul de sub fereastră e plin de capete de porumbei, cenușii, identice, cu pielița trasă peste ochi.

Din spatele nostru, la fiecare cap retezat rudele aplaudă. Mișă stă pe pervazul ferestrei și își linge rapace boticul.

M-am trezit cu dureri în gât. Inițial am vrut să-i povestesc visul Emei, dar apoi am renunțat. E doar un vis.

*Apocalipsa poate avea loc și
într-o singură țară.*

Am cumpărat scaunul-balansoar într-o sâmbătă, la începutul lui ianuarie 1997. Tocmai luasem salariul și scaunul a înghițit jumătate din el. Era ultimul, și la un preț relativ mic, erau încă prețurile vechi. Inflația din acea iarnă accentua nebunia achiziției mele. Scaunul era împletit, imitație de bambus, nu cântărea mult, dar arăta masiv și era incomod de cărat. Era absurd să dau cealaltă jumătate din salariu pe taxi, așa că l-am luat în cârcă și am plecat spre casă. Mergeam pe stradă ducând în spate scaunul ca un vânzător de coșuri și atrăgeam privirile dezaprobatore ale trecătorilor, din cauza luxului pe care mi-l permisesem. Cineva trebuie să descrie mizeria iernii lui '97, la fel și celelalte mizerii, iarna lui '90, lui '92. Îmi amintesc cum în fața mea, la piață, o femeie roagă vânzătorul să-i cântărească o jumătate de lămâie. Alții dau târcoale seara tarabelor goale, căutând vreun cartof căzut din întâmplare. Din ce în ce mai mulți oameni bine îmbrăcați își înving rușinea și umblă prin tomberoanele de gunoi. Depart, stau câinii care urlă flămânzi sau

se aruncă în haită asupra trecătorilor întârziați. Scriind aceste propoziții răzlețe, îmi închipui titluri de ziar groase, bolduite.

Într-o seară, când m-am întors acasă, am găsit apartamentul spart. Lipsea doar televizorul. Nu știu de ce, primul lucru la care m-am gândit a fost scaunul-balan-soar. Era la locul lui. Cred că nu reușiseră să-l scoată pe ușă, era prea lat, eu l-am băgat pe geam. Am petrecut toată seara pe scaun. Când Ema s-a întors, a dat telefon la poliție. N-avea niciun rost. Nimeni nu mai reacționa la reclamațiile de sparger. La naiba. Stăteam în scaunul meu de răchită, mângâiam cele două pisici speriate de dezordine (unde s-or fi ascuns în timpul jafului) și fumam, rănit în ceea ce mai rămăsese din orgoliul meu masculin. Nu puteam nici măcar să le apăr pe Ema și pe pisici. Am scris o povestire.

E spart apartamentul unei familii. În timpul jafului, acasă e doar femeia, în jur de 40, cu primele semne de îmbătrânire vizibile, se uită la un serial. Cei care sparg casa, tineri, cu trăsături comune, nu s-au așteptat să găsească pe cineva acasă la ora asta, dar își revin repede. Și femeia e destul de speriată. Scoate singură banii din șifonierul din dormitor. Nu opune rezistență când ei îi spun să-și dea jos cerceii și inelele. Și verigheta? Și verigheta. O dă jos foarte greu, aproape că i s-a înțepenit în deget. Dintr-odată, când ăia dau să ia televizorul — printre altele, serialul continuă —, femeia îl cuprinde bine în brațe. Ridică vocea pentru prima dată, îi roagă să ia orice, dar să-i lase televizorul. Stă așa, cu spatele la

cei doi, cu pieptul lipit de ecran, hotărâtă să facă orice. Puteau s-o dea ușor la o parte, dar sunt uimiți de reacția ei neașteptată. Ea simte ezitarea și le spune, bătând un apropo, că pot să facă orice cu ea, numai să-i lase televizorul. Afacerea e încheiată. O să te violăm, spune unul din ei. Ea nu se mișcă. Fundul îi e încă încordat. Primul termină repede. Al doilea e mai încet. Femeia strânge în brațe televizorul și nu se mișcă. Doar la un moment dat le spune să se grăbească — trebuie să vină copiii de la școală. Asta îl face pe-al doilea să renunțe și cei doi pleacă. Serialul s-a terminat. Femeia, ușurată, dă drumul televizorului și intră la baie.

Oare cum se vor termina anii '90 — ca un thriller, ca un film cu gangsteri, ca o comedie neagră sau ca o telenovelă?

NOTA REDACTORULUI

Iată povestea acestei povești.

În calitate de redactor la un ziar literar din capitală, am primit un caiet. Era îndesat într-un plic mare, făcut de mână, adresat redacției, cu numele meu ca destinatar. Plicul nu avea scris expeditorul, lipiciul ieșise pe afară și se uscase. Recunosc că l-am deschis cu o ușoară repulsie, care nu a dispărut nici când am scos caietul — în jur de optzeci de pagini, destul de mototolite, scrise mărunț pe o față și pe cealaltă. Astfel de manuscrise nu prevesteau niciodată nimic bun pentru redactor. Autorii lor, de obicei bătrânei pisălogi, apăreau câteva zile mai târziu ca să întrebe dacă opera, cum altfel?, vieții lor, era acceptată spre publicare. Din experiență știam că dacă nu le-o retezi din prima dar și, jenat de vârsta lor, nu le răspunzi binevoitor că nu ai terminat de citit, ei te-ar fi asediat în fiecare săptămână ca niște soldați istoviți, hotărâți să se lupte până la capăt. Și chiar dacă finalul nu era departe, bocănitul bastoanelor pe scări mă făcea să înjur ca la ușa cortului.

În mod straniu, în caiet nu apărea nicăieri vreun titlu, sau măcar numele autorului. L-am băgat în geantă, cu gândul să arunc un ochi pe el acasă. Puteam

să refuz manuscrisul, motivând că nu primim lucrări scrise de mână și astfel să amân lucrurile cu câteva luni. Bineînțeles că seara am uitat de caiet, dar nici nu a apărut cineva care să ceară vreun răspuns. L-am deschis abia peste o săptămână. Nu-mi venea să cred, dar citeam unul dintre cele mai bune manuscrise de când eram redactor. Un om încerca să vorbească despre căsnicia sa eșuată și romanul (nu știu de ce am hotărât eu că e un roman) se învârtea în jurul neputinței de a povesti acest eșec. În fond, însuși romanul era greu de descris. Imediat am publicat în ziar un fragment și am așteptat să apară autorul. Adăugasem într-o mică notă că manuscrisul venise la redacție fără semnătură, probabil o neglijență din partea autorului, dar îl așteptăm să dea un semn. A trecut o lună. Nimic. Am publicat din nou un fragment. Și într-o bună zi la redacție apărut o femeie relativ tânără. A făcut scandal cum că ziarul se ocupă de viața ei personală. Ea nu-l citea regulat, dar o prietenă i-a arătat numerele cu fragmentele publicate. Susținea că textele erau ale fostului ei soț, care dorea să o compromită. Și totul apărea cu nume adevărate, lucru pentru care, îi spusese amica, putea să ne dea în judecată. Apoi femeia izbucni în plâns, întreaga ei înverșunare dispărut și în momentele acelea chiar părea drăguță. Mi-a povestit cu întreruperi că soțul ei era pe vremuri o persoană foarte OK, scria, ba chiar publicase niște povestiri. Recunoaște că nu le-a citit. După divorț a luat-o razna. Acum decăzuse, devenise un *homeless*, își

pierdea vremea prin cartier, stătea adesea în părculețul din fața blocului, exact vizavi de ferestrele ei, ca să o sâcăie și s-o compromită în fața vecinilor.

— Ați vrea să mi-l arătați?

— Ah, găsiți-l dumneavoastră, rățăcește cu un scaun-balansoar prin piața cartierului. O să-l recunoașteți. Și vă rog, nu mai publicați toate astea, nu mai rezist, îmi spuse cu o voce surprinzător de stinsă și plecă.

Își găsea de mâncare ca ceilalți boschetari, și totuși nu chiar ca ei. Nu umbla prin tomberoane, cel puțin nu îl văzuseră. Vindea hârtie de reciclat. Era dintre acei nebuni liniștiți. Se învărtea în jurul pieței, făcea mici servicii, seara supraveghea marfa, îi dădeau la schimb roșii, ardei, pepeni verzi... În funcție de sezon. Lucrurile astea mi le-au spus vânzătorii din piață, după ce m-au întrebat de câteva ori dacă nu sunt de la poliție. Nu știau prea multe.

L-am găsit în părculețul din cartier. Se legăna în scaunul lui balansoar, oarecum mecanic, ca în transă. Păr soios, un tricou care-și pierduse deja culoarea, niște blugi și adidași cășcați în vârf. A, da, și o pisică maida-neză jigărită, care i se cuibărise în poală. O mângâia la fel de mecanic. Nu avea mai mult de 40–45 de ani. Mă avertizaseră că nu e prea vorbăreț, dar eu veneam la el cu vești bune. M-am prezentat. O umbră de zâmbet, fără să mă privească. Aveam la mine cele două numere de ziar. La întrebarea mea dacă el este autorul, dădu doar din cap, fără să iasă din starea lui de contemplație.

Am încercat să-i spun cât de bun e textul, i-am vorbit despre publicarea lui, l-am întrebat ce alte treburi mai învâрте. Niciun efect. La sfârșit am scos toți banii pe care-i aveam la mine și i-am dat, spunând că ăsta e onorariul lui. Se vedea că nu e obișnuit să primească bani. Pentru prima dată de când eram acolo s-a fâstâcit, ca și cum ar fi ieșit din starea lui, și m-a privit.

— Divorțezi, nu, amice? spuse aproape amical, ca un om care-și arată compasiunea.

Ce naiba, credeam că nu se observă. În orice caz arătam mai bine decât el. Niciunul dintre prietenii mei nu știa încă. Acum câteva zile înaintasem împreună cu soția mea cererea de divorț.

L-am întrebat din nou cum îl cheamă, încurajat de cuvintele lui.

— Gheorghi Gospodinov.

— *Eu* mă numesc așa — aproape că am urlat.

— Știu, ridică din umeri indiferent, înainte vă citeam ziarul. Mai cunosc încă șapte oameni cu numele ăsta, în afară de mine și de tine.

N-a mai spus nimic. L-am lăsat acolo și m-am grăbit să-mi iau tâlpășița. Totul se aranja ca într-un roman prost. Mi-a trecut prin cap că pot s-o sun pe nevastă-sa și s-o întreb care e numele lui adevărat. Înainte să dau colțul, nu m-am abținut și am întors capul. Stătea în aceeași poziție, se legăna ritmic în scaunul lui balansoar ca acele mânuțe de plastic care se puneau odinioară pe geamul din spate al mașinii.